

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2019-2020

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Alena Stuchlá

Mezigenerační spolupráce při výchově dítěte
v Roudnici nad Labem

Praha 2020

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Miroslava Kotvová Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2019-2020

BACHELOR THESIS

Alena Stuchlá

**Intergenerational cooperation in raising a child
in Roudnice nad Labem**

Prague 2016

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Miroslava Kotvová Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská/diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorka(y)

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí mé bakalářské práce, PhDr. Miroslavě Kotkové Ph.D., za její laskavou a trpělivou pomoc při tvorbě této bakalářské práce a za mnoho užitečných připomínek.

Motto:

Můžete dát domov jejich tělům, ne však jejich duším, Neboť jejich duše přebývají v domově zítřka, který vy nemůžete navštívit dokonce ani ve svých snech.

Můžete se snažit být jako ony, nepokoušejte se však učinit je podobnými sobě.

(Chalíl Džibrán)

Anotace

Bakalářská práce Mezigenerační spolupráce při výchově dítěte v Roudnici nad Labem se zabývá charakteristikou možností prarodičů děti vychovávat, dále také popisuje vztahy rodiny. Hlavním cílem je analýza výchovy a volnočasových aktivit prarodičů a dětí v našem městě, ale především je cílem popsat možnost jejich vlivu na výchovu dětí, tomu se věnuje teoretická část.

Praktická část byla řešena formou dotazníkového šetření, které mělo za cíl zjistit, jaké jsou mezigenerační vztahy v Roudnici nad Labem

Klíčová slova

dotazníkové šetření, hrubá a jemná motorika, mezigenerační sdílení, prarodiče, rodiče, sociální potřeby, stáří, volnočasové aktivity, výchova, výchovná úloha prarodičů, vzdělávání, základní potřeby

Annotation

Bachelor's work Intergenerational cooperation in raising a child in Roudnice nad Labem looks at the characteristics of grandparents' ability to raise children, as well as describing the family's relationships. The main objective is to analyse the upbringing and leisure activities of grandparents and children in our city, but above all the aim is to describe the possibility of their influence on the upbringing of children, a theoretical part of this is devoted.

Keywords

Basic needs, coarse and precise ability to move, education, intergeneration participation, leisure activities, parents, questionnaire investigation, senescence, social needs, upbringing, upbringing role of grandparents

ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 STÁŘÍ	12
1.1 DRUHY STÁŘÍ.....	12
1.2 PROJEVY A ZMĚNY V OBDOBÍ STÁRNUTÍ.....	16
1.3 DLOUHOVĚKOST.....	17
2 ROLE PRARODIČE	19
2.1 SENIOR ŽIJÍCÍ VE VÍCEGENERAČNÍ RODINĚ.....	21
2.2 SAMOSTATNĚ ŽIJÍCÍ prarodiče.....	22
3 VÝHODY A NEVÝHODY MEZIGENERAČNÍ SPOLUPRÁCE	24
3.1 rodina a výchova ke stáří.....	24
3.2 dobrovolnictví a MEZIGENERAČNÍ SPOLUPRÁCE.....	26
3.3 VLIV ČTENÍ A MÉDIÍ NA MEZIGENERAČNÍ TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU	29
3.4 společné obohacení generací.....	29
PRAKTICKÁ ČÁST	31
4 VLIV PRARODIČŮ NA VÝCHOVU A DUŠEVNÍ VÝVOJ DÍTĚTE	31
Úvod do praktické části.....	31
4.1 Cíl práce.....	31
4.1.1 Stanovení výzkumných problémů.....	31
4.2 výzkumné předpoklady.....	32
4.2.1 základní design výzkumu.....	32
4.3 POPIS VÝZKUMNÉHO VZORKU.....	33
5 ANALÝZA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	34
5.1 VYHODNOCENÍ EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ /GRAFY/.....	34
5.2 zhodnocení výzkumných předpokladů.....	Chyba! Záložka není definována.
5.3 DISKUSE.....	46
ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	50

SEZNAM ZKRATEK	52
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	53
SEZNAM PŘÍLOH.....	54

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je Mezigenerační spolupráce při výchově dítěte v Roudnici nad Labem.

Důvodem, proč si autorka vybrala toto téma je to, byla snaha popsat zkušenosti a vliv mezigenerační spolupráce při výchově vlastní a vlastních dětí a porovnat literaturu, výzkum v současné době na toto téma ve městě Roudnice nad Labem.

Cílem bakalářské práce je ověřit, jaké jsou mezigenerační vztahy a jaký mají vliv na výchovu dětí v rodinách v Roudnici nad Labem.

Smyslem bakalářské práce je zkoumat, kolik času tráví současní senioři se svými vnoučaty, zda vůbec a jak ho tráví a zda mohou výchovu vnoučat vůbec ovlivnit. Situace bude zřejmě v přímé úměře s časem, který s dětmi tráví, jak vychovávají a vycházejí s prarodiči rodiče dětí. Situace může být v současnosti jiná než v minulosti.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část, teoretická část je rozdělena do tří kapitol, kde se autorka zabývá vlivem volnočasových aktivit všeobecně, jakým způsobem spolu senioři a děti tráví nebo mohou trávit. Podněty k procvičování manuální zručnosti, protože je spousta aktivit, jako například modelářství nebo ruční práce, se děti od seniorů mohou spoustu věcí naučit a manuální zručnost si procvičí obě jmenované generace. Dalším okruhem společných zájmů a výchovy je i čtení a moderní technologie, mezigenerační pohled trávení volného času může být zajímavý jak ze strany prarodičů vůči dětem, tak i obráceně.

Devíti podkapitol, které rozebírají soužití ve vícegeneračních rodinách, ke kterým se v dnešní době stále rodiny uchylují. Senioři žijící v páru nebo samostatně a senioři žijícími v domovech nebo docházejícími do stacionářů. V současnosti, kdy trend prvorodiček třicátníků a víceletých, které se věnovali například kariéře nebo to z jiných důvodů dříve nebylo možné a to se odráží i na věku prarodičů a jejich vnoučat.

Praktická část je zaměřena na výzkum mezigeneračních vztahů v rodině a to, zda senioři chtějí a mohou výchovu dětí ovlivňovat. Je rozdělena na dvě kapitoly, kde se řeší

společné volnočasové aktivity prarodičů a vnoučat a jejich vliv právě na vnoučata. Výzkum je řešen dotazníkem, formou kvantitativního setření. Dotazníky byly zodpovězeny na různých základních školách, na klasické základní škole, soukromé základní škole a i základní škole praktické. Možnost odpovědět měli respondenti ve věku od osmnácti do padesáti let.

TEORETICKÁ ČÁST

1 STÁŘÍ

Nacházíme spousty definic, jenž charakterizují stáří, ale žádná z nich není přesná a definitivní. Přesně popsat stáří brání velké rozdíly v projevech psychických i fyzických u každého jedince. Rozdílné jsou taky pohledy na stáří z hlediska sociálního, kulturního, historického nebo geografického.

1.1 DRUHY STÁŘÍ

„Stáří je obecným označením pozdních fází ontogeneze, přirozeného průběhu života. Je důsledkem a projevem geneticky podmíněných involučních procesů modifikovaných dalšími faktory /především chorobami, životním způsobem a životními podmínkami/ a je spojeno s řadou významných změn sociálních /osamostatnění dětí, penzionování a jiné změny sociálních rolí/.“ Dále Mühlpachr (2004, s.18). Dělí stáří do tří kategorií:

- **Biologické stáří**
- **Sociální stáří**
- **Kalendářní stáří**

*„**Biologické stáří** je hypotetické označení konkrétní míry involučních změn /artrofie, pokles funkční zdatnosti, změny regulačních a adaptačních mechanismů/, obvykle těsně propojených se změnami způsobenými těmi chorobami, které se vyskytují s vysokou frekvencí převážně ve vyšším věku /např. ateroskleróza/. Pokusy o určení biologického stáří, které by bylo výstižnější než kalendářní věk konkrétního člověka, se nezdařily a stanovení biologického stáří ani jeho dílčích variant se nevyužívá. Stále tak chybí objektivizace zjevné skutečnosti, že lidé stejného kalendářního věku se významně liší mírou involučních změn a funkční zdatnosti.“* (Mühlpachr, 2004, s.19).

Důvody stárnutí a stáří nejsou stále ještě dostatečně vysvětleny, ačkoli bylo vysloveno mnoho hypotéz originálních i prolínajících se vzájemně. Zjednodušeně můžeme rozlišovat tyto okruhy:

Epidemiologický přístup, jenž říká, že stárnutí a stáří jsou děje především nahodilé, vykazují velkou proměnlivost, jsou podmíněny hlavně vnějšími a chorobnými vlivy /interakce s prostředím, choroby, úrazy/. Dále poukazuje na to, že přirozená smrt stářím pravděpodobně neexistuje, pouze smrt jako nehoda a nakonec hovoří o tom, že v optimálních podmínkách život může být i velice dlouhý.

Gerontologický přístup zdůrazňuje, že stárnutí a umírání jsou procesy zákonité, vykazují druhovou specifickou a blízkost u dvojčat a jsou kódovány genetickou informací. Také tvrdí, že přirozená smrt existuje a ani v optimálních podmínkách se život neprodlouží nad jistou hranici, k níž se již blížíme, nedojde-li k ovlivnění genetické informace (Kalvach, 1997, s. 19)

„Sociální stáří je období vymezené kombinací několika sociálních změn či splněním určitého kritéria – nejčastěji penzionování, resp. Dosažení věku, v němž vzniká nárok na odchod do starobního důchodu. Sociální stáří je dáno změnou rolí, životního způsobu i ekonomického zajištění. Stáří je v tomto smyslu chápáno jako sociální událost.“ (Mühlpachr, 2004, s.19)

Sociální periodizace života podle Mühlpachra (2004, s.19 a 20), jenž zjednodušeně člení lidský život do tří, případně do čtyř velkých období:

První věk, tzv. předproduktivní je obdobím dětství a mládí nebo i růstu, vývoje, vzdělávání, profesní přípravou, získáváním zkušeností a znalostí.

Druhý věk, tzv. produktivní je obdobím dospělosti, životní produktivity biologické, sociální a především pracovní.

Třetí věk, tzv. postproduktivní pro mnohé představuje stáří nejen jako období poklesu zdatnosti a odpočinku, fáze za zenitem a bez produktivní přínosnosti. Tato představa je však mylná. Jedinec má stále možnost a potřebu osobnostního rozvoje, pracovní a kolektivně výrobní roli.

Čtvrtý věk, se někdy označuje jako fáze závislosti, je to označení nevhodné a vzbuzuje dojem nesoběstačnosti jako pravidlo, jako obecně přijímaná stádia předchozí. Odporuje to konceptu úspěšného stárnutí, protože zdravé stáří může být do nejpokročilejšího věku samostatné.

„Kalendářní /chronologické/ stáří je vymezeno dosažením určitého, arbitrárně stanoveného věku, od něhož se empiricky obvykle nápadněji projevují involuční změny. Uplatňuje se rovněž demografické hledisko – čím více seniorů ve společnosti /čím starší populace/, tím vyšší hranice stáří. Výhodou kalendářního vymezení stáří je jednoznačnost, jednoduchost a snadná komparace.

V 60. letech minulého století se komise expertů Světová zdravotnická organizace ve svém doporučení přidržela patnáctileté periodizace lidského života a jako hranici stáří označila věk 60 let. Ten byl rovněž akceptován OSN v roce 1980.“
(Mühlpacher, 2004, s. 20)

V hospodářsky vyspělých státech se v souvislosti se stárnutím populace, prodlužováním života ve stáří, poklesem kardiovaskulární morbidity ve středním věku a zlepšováním funkční zdatnosti seniorů posouvá stáří k věku 65 let.

Tak jak se jeví problematické vymezení počátku stáří, je obdobně problematická i periodizace kalendářního stáří. Vždy jde jen o rámcové, schematické naznačení věkových gradientů, jemuž se konkrétní jedinci mohou významně vymykat. Ve své jednoduché podobě, která ovšem jako jediná může být prakticky využitelná, periodizace rovněž nepřihlíží k jinak významným ontogenetickým rozdílům mezi muži a ženami. Význam periodizace tkví v orientačním odhadu potřeb, rizik a nároků vůči společnosti u osob určitého věku.

V české literatuře uvádí Příhoda /1974, s. 62/ patnáctileté členění dospělosti, odpovídající doporučení komise expertů Světové zdravotnické organizace. Uvedena jsou i alternativní označení jednotlivých období:

15-29	postpubescence a mecitma
30-44	adultium
45-59	interevium, střední věk

60-74	senescence, počínající, časně stáří
75-89	kmetství, senium, vlastní stáří
90 a více	patriarchium, dlouhověkost

V poslední době se stále častěji uplatňuje následující členění:

65-74	mladí senioři /dominuje problematika adaptace na penzionování, volného času, aktivit, seberealizace/
75-84	staří senioři /změna funkční zdatnosti, specifická medicínská problematika, atypický průběh chorob/
85 a více	velmi staří senioři /na významu nabývá sledování soběstačnosti a zabezpečení/.

Je zjevné, že opakovaně se objevuje jako uzlový ontogenetický bod, kritická perioda, věk kolem 75 let. (Mühlpachr, 2010, s.19-21)

Stárnutí se jeho projevy se nemusí, ale ani neobjevuje u všech jedinců stejně. Někteří si udržují fyzickou aktivitu a duševní svěžest až do svých posledních dnů, jiní pocítují příznaky omezující kvalitní život už dříve, i když jsou na tom kalendářně stejně. Faktory biologické, chronologické, sociální i psychické mají mezi sebou jakousi vazbu, ale i návaznost.

1.2 PROJEVY A ZMĚNY V OBDOBÍ STÁRNUTÍ

Člověk žije většinou pod vlivem tří generací, v prostředí svých rodičů, což je předchozí generace, svých vrstevníků, tj. současná generace a svých dětí jako generací budoucí.

U člověka lze rozdělit věk podle fyziologického stavu organismu:

1. Chronologický věk /skutečný, matriční, kalendářní/, počítá se od data narození a nemusí souhlasit s věkem biologickým
2. Funkční věk /biologický/, je to věk, který odpovídá skutečnému stavu organismu po stránce biologické, psychické a sociální. Při posuzování člověka bychom měli spíše brát zřetel na věk funkční, než na věk chronologický.

FYZICKÉ ZMĚNY VE STÁŘÍ:

Pokles tělesné hmotnosti a výšky. Pokles hmotnosti souvisí se změnami tělesných proporcí /např. šířky ramen, pánve, snížení hmotnosti celé kostry, snížení váhy vnitřních orgánů a výrazný pokles váhy svalstva/. Úbytek tělesné výšky je způsoben degenerativními změnami chrupavky, atrofií kostí a sesedáním meziobratlových plotének. Současně ve stáří klesá rychlost, pružnost a hbitost pohybů – zvyšuje se pravděpodobnost úrazu. Pohyby starých lidí jsou výrazně pomalejší a kosti jsou lomivější.

Úbytek funkcí se projevuje i u **vnitřních orgánů** /srdce, plíce, cévní systém, nervový systém, žlázy s vnitřní sekrecí/.

Jednou z prvních známek stárnutí, která se projevuje již v dřívějších etapách vývoje člověka jsou změny kůže. Dochází k mizení podkožního tuku a poklesu obsahu vody v kůži. U gerontů výrazně přibývá vrásek, objevují se vějířky kolem očí, rýhy okolo úst, váčky pod očima apod. Ve vysokém věku vznikají pigmentace na nekrytých částech těla,

někdy i v obličeji. Obecným projevem stárnutí je šedivění a vypadávání vlasů. Dochází ke **ztrátě zubů**. Snižuje se také činnost **smyslových orgánů** – zhoršuje se zrak a sluch.

PSYCHICKÉ ZMĚN VE STÁŘÍ:

Změny ve vnímání – zhoršení vnímání negativně ovlivňuje život starého člověka. Způsobuje zpomalení reakcí, větší úrazovost, omezení různých činností /čtení, záliby a koníčky, apod. /. Nejvíce narušuje psychické funkce snížení schopnosti rozumět mluvenému slovu.

Paměť – charakteristické je zhoršení krátkodobé paměti, dlouhodobá paměť je zachována. /geronta lze někdy přirovnat ke zpomalenému filmu/. Závažným projevem jsou duševní pomlky – geront např. nedokončí větu, nedovypráví příběh.

Myšlení – myšlenky gerontů se zaměřují více do minulosti, méně do budoucnosti. Myšlení má tendenci směřovat ke konzervativnosti a staří lidé ulpívají na úsudcích, které si vytvořili již dříve. Pozoruje se snížená nápaditost, objektivnost, vynalézavost. Pomaleji řeší situace a úkoly. Geront se nerad rozhoduje, takže působí často dojmem bezradnosti.

Emoce jsou labilnější, staří lidé snadno podléhají dojetí, zvyšuje se sklon k úzkosti, velmi častá je deprese a podezřívavost.

ZMĚNY V OSOBNOSTI:

Vlastnosti, které vytvoří osobnost, jsou sice ustálené na počátku dospělosti, ale to neznamená, že jejich vývoj nepokračuje. Ve stáří se mohou projevovat sklony a vlastnosti, které dokázal jedinec ve středním věku tlumit či projevovat přijatelným způsobem. Například šetrnost se mění v lakotu, pořádkumilovnost v perfekcionalismus, nedůvěřivost v izolaci, pomalost v pasivitu, energičnost ve výbušnost apod. .

1.3 DLOUHOVĚKOST

Dlouhověkostí nazýváme období věku 90 let a více. Autorka uvádí, že v jejím okolí je to vzácnost, ale ona sama zažila jednu ze svých prababiček, která pro ni byla přínosem

v dětství a jednu z babiček, které je v současnosti 95 let a považuje ji za přínos zejména pro své děti. Babička je se těší přiměřenému zdraví, ale velmi dobré duševní svěžesti a je pro rodinu důkazem věcí a událostí z dob dávných. Zažila druhou světovou válku, kde přišla o velkou část rodiny v koncentračních táborech pro jejich židovský původ, nemožnost vystudovat za války, ale i krejčovské umění a bravurní znalosti anglického a německého jazyka. Je tu ale i smutek, jelikož její vrstevníci už bohužel nejsou mezi živými.

Podle Mühlpachra (2004, s.21) dlouhověkostí označujeme věk nad 90, někdy 85 let života člověka. Jako index dlouhověkosti je označován poměr dlouhověkých ke všem osobám ve věku 60 a více let v dané populaci (90+/60+). Změkčování životních podmínek a medicínský pokrok zvyšují na dosažení extrémního věku i jeho délku, ale trvale jde o zcela ojedinělé případy. V současné době se předpokládá maximální a dosud hodnověrně nedosažená délka lidského života asi 125 let.

2 ROLE PRARODIČE

Role prarodiče není tak úplně volitelná, záleží vždy na dětech, kdy svým rodičům tuto roli nadělí a proto ne všichni prarodiče jsou na to vždy připraveni. Je však fenoménem doby, že role prarodiče bývá oddalována ze strany dětí, díky možnosti plánovaného rodičovství. Hodí se to však vždy jejich rodičům?

„Prázdné hnízdo – i když poblíž jiných, plných hnízd – znamená někdy velkou úlevu a radost: Konečně sami! Najednou tolik místa, klidu, pohodlí. Zjednodušení: vztahový trojúhelník /nebo víceúhelník/ je pryč, nemáme se o koho tahat, na koho žárlit. Je snadnější mít se rádi! – Jindy se ukáže, že manželství je beznadějně prázdné a stojí na rozvod. Anebo nastává stadium nového sbližování, objevování /někdy pracné!/ toho, jaký ten celoživotní partner vlastně je, co ho těší a co mu dělá radost, co by se dalo společně podnikat: jakési nové namlouvání, možná víc z rozumu než z lásky.“ (Říčan, 2004, s.310)

Změna demografické struktury české společnosti, ale i v Evropě je způsobena zejména sníženou porodností a tím, že se lidé dožívají vyššího věku. Příčiny poklesu porodnosti bývají ekonomické, sociální a biologické. Hormonální antikoncepce byla známá a využívána již v předchozích generacích, hlavně léta devadesátá charakterizuje její plošné užívání. Nejobecnějším důsledkem je, že reprodukce se dostala pod kontrolu žen. Stoupl podíl plánovaných dětí a snížil se počet interrupcí. Nepříznivým důsledkem bývá, že vzdělanější a lépe sociokulturně založené ženy porod odkládají, ale vyšší porodnost zůstává u žen nižší sociokulturní a vzdělanostní úrovně. Hodnotový systém dnešních mladých lidí se posunul. Zvýšila se hodnota majetku a došlo k devalorizaci sociálních hodnot a hodnoty dítěte. Z ekonomických důvodů a také kvůli životnímu stylu dochází k odkládání narození dítěte i u žen, pro které je dítě hodnotou a naplněním smyslu života, avšak s růstem věku klesá jejich plodnost. I přes lékařské pokroky existují ženy zasažené neplodností, ačkoli by si dítě moc přály. Fenoménem spojeným s neplodností jsou i homosexuálové a jsou i ženy, které nechtějí mít děti, aby neklesla jejich kariéře vydobytá životní úroveň. V české společnosti dochází k souběhu těchto příčin a výsledkem je pokles porodnosti. (Sak, Kolesárová, 2012, str.89-91)

V současné době a společnosti naštěstí stále převládá základní model rodiny a prarodiče patří do rámce rodinných vztahů. Patří k hnízdu, ze kterého vzešli rodiče.

Mívají zkušenosti s výchovou, ale mají i nárok na svůj volný čas, protože jednu generaci svých pokračovatelů už vychovali.

„Radost z dítěte u mladých rodičů často provázejí i obavy o jeho budoucnost. Mají-li štěstí, najdou rádce, knihy nebo mají dobrou intuici. Mnozí z nich mají rodiče, kteří jsou rádi prarodiči. Kolem pětaosmdesáti procent prarodičů – to je průřez různými anketami v průmyslových státech – se často stýká s vnoučaty, ovšem jen čtvrtina žije sama, zbytek buď s manželským partnerem nebo v domově důchodců.

Že děti potřebují prarodiče, je nepochybné, ale na to, jak často se mají stýkat, se mohou názory různit. Jak intenzivně může dítě z přítomnosti svých prarodičů profitovat, vyplývá z nespočetných literárních zpráv. To, co rodiče z nedostatku času, z psychických či jiných dispozic nemohou dát, mohou poskytnout prarodiče. O tom se navyprávělo mnohé. Člověk má radost, když může číst, poslouchat a sbírat takové zprávy.“
(Hauserová – Schonarová, 1996, str.17)

Role prarodiče sice není tak úplně volitelná, ale vzhledem k tomu, že se dnešní populace dožívá vyššího věku mohou si současní senioři roli prarodiče déle prožít.

Sak a Kolesárová (2012, s.91 a 92) hovoří o prodloužení věku jako o zásadní civilizační změně posledních dvou generací. Od počátku 20.století střední délka života se prodloužila zhruba o třicet let. Délka života je ovlivněna geneticky, stavbou těla, ale také na prostředí, ve kterém člověk žije a na životním stylu. Mezi příčinami dožití vyššího věku jsou uváděny:

- Genetika: lidé s dlouho žijícími předky obvykle mají také dlouhý život
- Pohlaví: ženy se dožívají déle než muži
- Stavba těla: leptosomální typy (s tenkými končetinami) žijí déle
- Lokace: ti, kteří žijí v mírném klimatu nebo bezkonfliktním městě nebo vesnici, se dožívají vyššího věku
- Strava: lidé s přiměřenou stravou žijí déle
- Manželství prodlužuje délku života muže – dlouhodobě ženatí se s větší pravděpodobností dožívají 70 a více let, u žen se tato souvislost neprojevila

- Kladně ovlivňuje délku života čas strávený ve škole, podle vědců jediný rok prodloužení studia prodlouží život průměrně o osmnáct měsíců
- Obyvatele asijských národů patří mezi nejdéle žijící, často konzumují ryby i zeleninu a dlouhověcí rekordmani patří mezi mírně podvyživené
- Antioxidanty chrání proti volným radikálům, obsahuje je například barevné ovoce a zelenina
- Hodina zvýšené aktivity denně (rychlá chůze, jízda na kole, plavání atd.) může zvýšit reálný věk o dva až pět roků

Obecněji závisí střední délka života na ekonomické úrovni státu, rodiny a jedince. Záleží také na životním stylu a vzdělanosti jedince a také na civilizačních a infekčních chorobách.

Prodloužení života o třicet let je potenciál pro jedince i pro společnost. Zvláště mladší fáze stáří současného seniora má specifickou hodnotu. Naakumuloval za celý život nejvíce znalostí, kompetencí, zkušeností a pokud na sobě pracoval, tak i jeho osobnost vykazuje pozitivnější vlastnosti než v mladém věku. Otázkou je, jestli si je schopna společnost tuto skutečnost uvědomit a správně kvality seniora využít pro společnost.

2.1 SENIOR ŽIJÍCÍ VE VÍCEGENERAČNÍ RODINĚ

Senior žijící ve vícegenerační rodině může být velice nápomocen při výchově dětí, ať se to týká pomoci při domácích školních úkolech až po důležitá rozhodnutí ovlivňující budoucnost nejmladší generace.

Prarodiče mohou v tomto případě trávit s dětmi někdy více času, než samotní rodiče. Pokud prarodiče chtějí, mohou a vztahy s mladší generací jim to dovolí, mají velice široké pole působnosti, co se týká aktivit s jejich vnoučaty. V dnešní době jim mohou dělat pasivní doprovod na zájmové kroužky, ale i se na kroužcích aktivně podílet. Někteří prarodiče mohou děti naučit spoustu věcí i z vlastních zkušeností, např. v dítěti vzbudit zájem o hudební nástroj a v rámci svých možností ho to naučit, zájem o rybaření a pak

spolu trávit čas u vody nebo v lese v zimě zasypávat krmelec s dědou myslivcem. Může se jednat o krátkodobé aktivity, ale i společně strávené dovolené. Tyto chvíle se odvíjí od zájmů, věku a tělesné zdatnosti obou účastníků. Ať už se jedná o aktivní lyžování nebo společenské hry, společně strávené chvíle mají přínos jak pro seniory, tak pro vnoučata.

Sak a Kolesárová (s.111) popisují soužití vícegeneračních rodin takto:

Na konci 19. a první polovina 20.století probíhali souběžně procesy urbanizace a industrializace. V rodinách se ekonomické aktivity ze všech členů rodiny zkoncentrovaly na muže a domácnost na ženu. Snižování počtu dětí a vznik institucí přebírajících péči o děti, zvyšující se nároky na bydlení a životní standard, zapříčinili uvolňování ženy z rodiny. Ženy tak vstupovaly do pracovního procesu nebo se i vzdělávaly.

V této fázi došlo k proměně role a funkce třetí generace, generace rodičů. Uvolněním ženy v domácnosti vznikla mezera v naplňování určitých potřeb, funkcí a aktivit. Tuto mezeru pomáhaly zaplnit instituce, jako je mateřská škola, družina, volnočasové zařízení pro děti, nové technologie (pračka, lednička, myčka), inovace v potravinářském průmyslu (polotovary, konzervy, atd.), ale hlavně nabyli na významu prarodiče. Prarodiče pečují o vnoučata buď trvale nebo nárazově v kombinaci právě s dětským zařízením.

Pro fungování rodiny a její organizace je babička velmi důležitým systémovým prvkem, který se však leckdy dostává do konfliktu s jinými funkcemi rodiny. Především často působila kontraproduktivně ve vztahu k vytváření intimní pospolitosti právě manželů.

2.2 SAMOSTATNĚ ŽIJÍCÍ PRARODIČE

Prarodiče, kteří nesdílí se svými dětmi a vnoučaty stejnou domácnost také mohou mít velký vliv na chod jejich rodiny. Záleží na vzájemných vztazích, zdravotních stavech, vzdálenosti bydliště, počtu dalších vnoučat v rodině a dalších aspektech. Samostatné bydliště prarodičů má i své pozitivní stránky.

„Dagmar V. je dvaadvacet let a studuje psychologii. Rozhodně se zastává modelu „široké rodiny“. Říká, že její babička bydlela jen o několik domů dále ve stejné ulici. Dagmar denně svou babičku navštěvovala a někdy u ní i přespávala. V posledních letech chodila babička do rodiny své dcery každý den na jídlo. Dagmar vzpomíná: „ V podstatě jsem měla dvě matky, obě tu vždycky byly pro mě. Naštěstí si moje matka se svou matkou velmi dobře rozuměly. Obě byly tolerantní, když se vyskytl nějaký problém, sedly si spolu a diskutovaly. Myslím, že se to přeneslo také na mě. I já mám sklon k tomu spíše s lidmi mluvit, než se uzavírat do sebe. Vůbec mi nepřipadá zatěžko akceptovat, že každý člověk má svou vlastní hlavu – i když mi není vhod, co si právě myslí nebo dělá.“ K tomuto poznání se ovšem musela dobrat. Brzy si povšimla, že ženy v její rodině drží pospolu. Ženy spolu rozmlouvaly, diskutovaly a nacházely řešení. Naproti tomu muži spíše trvali na svém stanovisku, byli neohebnější.... Dagmar tvrdí, že si dnes uvědomuje, jak pro ni bylo užitečné, když měla kolem sebe lidi rozdílných názorů. Protože se mohla v rodině konfrontovat s lidmi s velice protikladnými politickými názory, mohla se také duševně, sociálně a eticky všestranně rozvíjet. Že dnes velmi dobře vychází se staršími lidmi, pramení asi také ze situací v široké rodině.“(Hauserová – Schonarová, 1996, str.34-35)

Občas je názorů a dobrých rad příliš, i když je vše samozřejmě dobře myšleno. Dobré rady ne vždy padají na úrodnou půdu podle rádcových představ, apod., vznikají pak zbytečně konfliktní situace. Z toho vyplývá, že více soukromí ocení nejen mladé rodiny, ale i prarodiče.

3 MEZIGENERAČNÍ SPOLUPRÁCE

„ODKAZY NA BUDOUCNOST: Vyprávějí – li prarodiče o svém životě, jsou děti většinou fascinovány. Za prvé, vždycky se to týká doby minulé. V dětství prarodičů se děly věci, které by dnes byly nemyslitelné: Kdo si dnes umí představit život bez televize, rádia, aut nebo letadel? Můj dědeček neustále poukazoval na to, že téměř všechny vynálezy, které jsou dnes samozřejmostí, se uskutečnily v jeho dětství a mládí. Za druhé dítěti se skoro neslychané, že babička byla někdy malá dívčinka s copy a dostala vyhubováno, když mlsala z hrnce marmeládu. Pro děti je zajímavé, že prarodiče byli také jednou malí. To, že jsou nyní velcí a v životě toho hodně zvládli, je pro dítě povzbuzením do budoucnosti. Já si například živě vzpomínám, jak na mě hluboce zapůsobilo, když mi dědeček vyprávěl historku o svých prvních dětských krůčcích.“ (Hauserová -Schonerová, 1996, str.17-18)

3.1 RODINA A VÝCHOVA KE STÁŘÍ

Harmonické a podnětné rodinné prostředí pozitivně ovlivňuje biologickou, , nezastupitelnou roli. Staří lidé si rodiny váží, protože:

- Plní funkci citového a sociálního zázemí
- Zabezpečuje svým členům morální i materiální blahobyt
- Přispívá k udržení jejich autonomie a psychického zdraví
- Případě potřeby jim poskytuje ekonomické a sociální zabezpečení

Výchova ke stáří a ve stáří v rodině vychází z konceptu solidarity. V.Bengston rozlišuje šest dimenzí solidarity, které vyjadřují různou formu soudržnosti a podpory mezi generacemi (viz Rajmicová). Je to:

- **Emoční vztah mezi dětmi a rodiči** – jak se cítí blízcí k sobě vzájemně, jak sdílejí své pocity, radosti a starosti
- **Frekvence a forma vzájemných setkání a kontaktů**

- **Míra hodnotového souhlasu mezi generacemi:** shoda v postojích , názorech hodnotách a životních orientacích
- **Oboustranná výpomoc a podpora:** emocionální, finanční, pomoc s domácími pracemi, aj.
- **Vědomí závazků a povinností:** ze strany dětí a rodičů,
- **Typ a struktura soužití rodiny:** geografická vzdálenost, uspořádání a typ soužití dvou a více generací apod.

Vysoká mezigenerační solidarita se vyjadřuje blízkostí vztahů, frekvencí vzájemných kontaktů a výpomocí i blízkostí v bydlení. Tyto charakteristiky však mohou být zároveň zdrojem nedorozumění, konfliktů a napětí. Tuto skutečnosti potvrzují aktuální výzkumy Sýkorové, která jako zdroj komunikačních bariér mezi rodiči – seniory a jejich dětmi uvádí psychický stav rodičů, náladovost a jejich povahové vlastnosti.

Zátěži, která často patří ke kontaktu mezi seniory a mladšími členy rodiny a zvyšuje se v případě jejich onemocnění, je možné předcházet. Rodinní příslušníci, starající se o své příbuzné, nejsou často připraveni na problémy s tímto spojené. Pečovatelským aktivitám v rámci výchovy ke stáří by se měla proto věnovat odpovídající pozornost. Týká se to péče zajišťované rodinnými příslušníky, ale i dobrovolných pečovatelských aktivit. Objevují se i návrhy chápat pečovatelský jako součást životního cyklu a začlenit tuto problematiku i do učebních osnov, a to nejen u žen. Řešilo by to informovanost např. o problematice nevhodného zacházení se seniory. Je to důležité i pro seniory, aby věděli jaká mají práva a na koho se mohou v případě potřeby obrátit o pomoc.

Účast seniorů i na společenském životě je velice důležitá, jejich možnost spolurozhodovat o všem, co se jich týká, je jednou z priorit zdůrazňovaných v materiálech OSN. Podpora účasti seniorů na životě společnosti však vyžaduje dobrou informovanost o jejich schopnostech, potřebách, apod., velkou roli zde sehrávají sdělovací prostředky. Utváření pozitivního obrazu o stárnoucích a starých lidech je důležitým předpokladem k tomu, aby ve společnosti nebyly upevňovány negativní stereotypy o této věkové skupině, jenž vedou ke vzniku jevu označovaného jako ageizmus. Při začleňování se do společnosti a do sociálních aktivit potřebují seniori podporu místní správy i mimovládních organizací. Jednou z možností, jak pokračovat v aktivním a zajímavém životě je občanská angažovanost, např. zástup v bývalém

zaměstnání po dobu dovolené, dozor v muzeu, školení a tutorování, pomoc při samostatném studiu, údržbářské a opravářské služby o víkendu, občanské iniciativy, skupiny svépomocné, zdravotnické, ekologické, vlastivědné spolky, staré zvyky a řemesla, poradenské služby aj. (Petříková, Čornaničová, 2004. s.54-56)

3.2 DOBROVOLNICTVÍ A MEZIGENERAČNÍ SPOLUPRÁCE

Rychle se měnící demografická situace v kombinaci s ekonomickou krizí vytváří společenské napětí mezi generacemi a představuje výzvu, které je nutno čelit podporou solidarity, dialogu a spolupráce mezi lidmi různých věkových kategorií. Mezigenerační spolupráce se dotýká celého spektra aktivit napříč společnostmi. Podpora v této oblasti vede ke zlepšení sociální soudržnosti, k vytvoření pozitivních mezigeneračních sociálních vazeb prospívajících celé společnosti, ovlivňuje kvalitu rodinného života, je přínosem v sektoru sociálních a zdravotních služeb.

Mnohé dobrovolné aktivity seniorů se formují skrze seniorská hnutí. Senioři v nich převzali dominantní zodpovědnost za realizaci určité oblasti aktivit a činností. Senioři se realizují i v rámci své rodiny či formou sousedské výpomoci. Dle výzkumu se v dobrovolnických aktivitách realizují senioři s vyššími příjmy, senioři s nižšími příjmy logicky spíše hledají placené aktivity. Zapojit se do dobrovolnické činnosti se senioři někdy zbytečně obávají, je to z důvodu mýtu, hovořícího o stáří jako o etapě odpočinku, nedůvěra ve vlastní schopnosti přenést své životní zkušenosti mladší generaci. Obávají se také z finančního zatížení v případě zapojení se do dobrovolnických aktivit a bariéry plynoucí z jejich psychického stavu a celkové únavy. Existující stereotypy ve společnosti spoluvytvářejí média negativním zobrazováním seniorů jako ekonomické zátěže pro společnost.

Pozitivní postoje k problematice stáří a stárnutí je nezbytné formovat od nejútlejšího věku výchovou v rodině a ve školském vzdělávacím systému. Důležité jsou aktivity, které povedou k pochopení potřeb seniorů a procesu stárnutí mladšími lidmi, ale také rozvíjet aktivity, které přiblíží svět mladých lidí seniorům a povedou ke vzájemnému oboustrannému porozumění.

Aktivovat seniory lze prostřednictvím mezigeneračních komunitních center, poradenských pozic při úřadu práce a v nemocnicích, informačních kampaní a hlavně pomocí seniorských a proseniorských organizací a s neziskovým sektorem obecně. K aktivizaci je potřeba podpora seniorů a posilování jejich sebedůvěry v sebe sama, ve vlastní schopnosti a to hned v počáteční fázi rozhodování, zda se do dobrovolnické aktivity zapojí či nikoliv.

Celoživotní vzdělávání může ve vyšším věku nabývat různých podob. Profesní rekvalifikace, standardní ucelené vzdělává (výuční list, maturita atd. v pozdějším věku). Neprofesní vzdělávání může být ucelené i dílčí (univerzity třetího věku, kurzy a přednáškové cykly, neformální vzdělávací setkání atd.) Mezi neprofesní vzdělávání se řadí i **podpora mezigenerační komunikace** v rodině – společné vzdělávání seniorů s vnuky či vzájemné „doučování“. (Čeledová, Kalvach, Čevela, 2016, s.94-95)

„Děti předškolního a mladšího školního věku, zejména jeho první poloviny, mají zájmy povrchní, nestále, proměnlivé, široké. Vhodnou motivací, hlavně prostřednictvím hry, lze u těchto dětí poměrně snadno vzbudit zájem o velmi rozmanité druhy činností. Na místě je pestrá struktura aktivit. Děti získávají zkušenosti, které později mohou využít ve své zájmové orientaci. Rozmanitost činností také dává možnost objevit schopnosti, nadání či talent dítěte někdy i v oblasti, kde to není očekávané.

Ve druhé polovině mladšího věku a v následujících obdobích u mají děti určité zkušenosti se zájmovými činnostmi a jsou schopné se výrazněji zaměřit na určitou oblast. Zájmy se už také postupně specializují /např. povšechný zájem o přírodu u mladších dětí – specializace na pěstitelství, chovatelství apod. ve středním či starším školním věku/. “PhDr. Jiřina Pávková, s.85-86, PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU

Velkou roli v životě dětí mladšího školního věku hraje škola. Žák tam prožívá třetinu dne. Právě tam se může setkat s vlivem seniorů. Ve škole se žák setkává s učiteli, vychovateli, ale jsou školská zařízení, jenž zaměstnávají pracovníky důchodového věku na různých pozicích. Na základní škole Smart v Roudnici nad Labem funguje tzv. čtecí babička. V hodinách českého jazyka sedí ve vedlejší třídě a děti jí po jednom chodí číst. Na konci hodiny dá babička zpětnou vazbu paní učitelce, jak jsou na tom děti se čtením.

Základní škola Smart a domov seniorů v Roudnici nad Labem, sousedí zahradou. Mezi Domovem seniorů a touto základní školou vznikla před několika lety nepsaná dohoda a následně krásná spolupráce. Žáci prvního stupně chodí zpívat naučené písně seniorům do domova a když žáci připravují příležitostná vystoupení pro rodiče, zaměstnanci domova zas pomohou přepravit seniory, kteří mají zájem a žáci předpremiérově vystupují právě před nimi.

O pár kilometrů dál v obci Straškov-Vodochody se nachází Dům s pečovatelskou službou. Je určen pro osoby s tělesným postižením a tzv. mladší seniory. Obyvatele domu tvoří zejména senioři. Běžně tu tráví víkendy se svými vnoučaty, kteří tu také přespávají. Zde jsou služby poskytovány tak, aby byl zachován kontakt s rodinou a ostatními příbuznými. Senioři disponují dopravními prostředky, podnikají výlety po okolí samostatně, ale i návštěvy různých divadel a jiných kulturních zařízení. Několik seniorek právě z tohoto zařízení funguje jako tzv. čtecí babička.

3.3 VLIV ČTENÍ A MÉDIÍ NA MEZIGENERAČNÍ TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU

Čtení provází lidstvo po řadu generací. Čtení pohádek dětem například před spaním rozvíjí fantazii dítěte a pohádky vyprávěné rodičem nebo prarodičem podporuje citová pouta v rodině. V dnešní uspěchané době často rodiče pracují do pozdních odpoledních hodin nebo na směny a pokud v rodině funguje prarodič, který se dítěti věnuje, patří čtení pohádek do jeho kompetencí. Když tomu přidáme sledování laskavých pohádek v televizi, návštěvy divadel /např. Spejbla a Hurvínka/ nebo kino s prarodičem, vytváří se v dítěti kladné emoce, ze kterých bude jeho psychické zdraví nevědomky čerpat celý život. Prarodič může být pro dítě svým způsobem náhradou za rodiče, jakýmsi spolehlivým životním průvodcem, než se zařadí mezi své vrstevníky a osamostatní se. Není pak náhodou, že právě vnoučata jsou později pro prarodiče průvodce světem moderních technologií a pomáhají jim orientovat se v problematice internetu, mobilů nebo nastavení obyčejné televize.

3.4 SPOLEČNÉ OBOHACENÍ GENERACÍ

Senioři umí vytvořit krásné věci jak pomocí svých zkušeností a dovedností, tak se naučí a vyzkouší nové techniky, například pletení z papíru, kdy papír srolujeme do úzkých dlouhých trubiček, ze kterých se dá uplést košík nebo jiné požadované tvary. Další aktivitou procvičující jemnou motoriku je hra s názvem Pozdrav z Havaje. I když nejsou k dispozici květiny nebo pražená kukuřice, poslouží třeba barevné těstoviny, které prarodiče s vnoučaty navléknou na provázek a překrásný věnec na krk je tu. Přesně jako na Havaji. Další společnou hrou může být Loterie starých kramů. Staré klobouky, sluneční brýle, dědečkovi holínky a oblečení všeho druhu se pro tuto hru hodí. Na každý kus oblečení připnou stužku nebo lísteček se symbolem. Stejně symboly nakreslí na další lístečky ještě jednou a umístí třeba do klobouku. Každý hráč vytáhne ze sklenice jen tři

lístky, vyhledá příslušné kusy oblečení a oblékne si je. Kdo si náhodou vylosuje tři páry bot, může je vyměnit za jiné kusy oblečení. Výsledkem je zábava a fotografování vůbec není na škodu. (Bartl., Nitsch., 2003, str.120-121)

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Vliv prarodičů na výchovu a duševní vývoj dítěte

Úvod do praktické části

Tématem bakalářské práce je mezigenerační spolupráce při výchově dítěte v Roudnici nad Labem. Praktická část je zaměřena na výzkum mezigeneračních vztahů v rodině. Výzkumnou metodou je kvantitativní metoda výzkumu formou dotazníkového šetření. Odpovídali respondenti ve věku od třiceti do padesáti let, na několika základních školách. Dotazníky byly k dispozici na státní základní škole, základní škole praktické a na jedné ze soukromých základních škol v daném městě.

4.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je ověřit, jaká je mezigenerační spolupráce při výchově dítěte v Roudnici nad Labem.

Vztahy rodičů s prarodiči, prarodičů s vnoučaty a jejich vzájemný vliv, jak často se vidají a jak tráví svůj volný čas jsou problémy, které zkoumá tato práce. Jestliže rodinám prarodiče s vnoučaty pomáhají, dělají to dobrovolně, jelikož s nimi chtějí trávit čas nebo se jedná z jejich strany pouze o pocit povinnosti.

4.1.1 Stanovení výzkumných problémů

Jaké jsou názory dnešních rodičů na vztahy s jejich rodiči?

Věnují se prarodiče svým vnoučatům také o víkendech?

Mají prarodiče volný čas na péči o vnoučata?

Jakým způsobem tráví prarodiče čas se svými vnoučaty?

4.2 VÝZKUMNÉ PŘEDPOKLADY

Můžeme předpokládat, že řada dnešních rodičů se svými rodiči bydlí v jednom domě nebo městě, ale někteří žijí daleko anebo spolu dokonce nevychází a jejich vztahy nejsou žádné. **Vztahy prarodičů a rodičů jsou průměrné.**

Vycházíme-li z toho, že většina prarodiče je stále pracující nebo pracující důchodci, nemají čas věnovat se o víkendech vnoučatům. **Prarodiče se věnují vnoučatům o víkendech jen zřídka.**

Můžeme předpokládat, že i kdyby prarodiče neměli volného času nadbytek, snažili by se svým vnoučatům věnovat. **Prarodiče s péčí o vnoučata pomáhají.**

Jestliže prarodiče vyzvedávají vnoučata ze školských zařízení, je velká pravděpodobnost, že se s nimi věnují i školním povinnostem. **Prarodiče se s vnoučaty věnují školním povinnostem.**

4.2.1 ZÁKLADNÍ DESIGN VÝZKUMU

Pro průzkum názorů na vliv mezigeneračních vztahů při výchově dětí byla při kvantitativním výzkumu použita metoda dotazníku.

Jedná se o jednu z nejrozšířenějších technik, jeho podstatou je zjišťování informací o respondentovi formou otázek.

Na začátku dotazníku stojí výzkumné otázky. Jejich správná formulace pomůže získat co nejobjektivněji potřebná data. Výhodami dotazníku je rychlé získávání potřebných údajů a poměrně jednoduchá zpracovatelnost. Nevýhodou je možnost lživých odpovědí, např. z důvodu, že respondenta dotazník nebaví a chce to mít rychle za sebou. Někdy může nastat situace, že mezi nabízenými odpověďmi chybí možnost, která by nejlépe vystihovala potřebnou odpověď.

Jedná se o dotazník vlastní konstrukce. Otázky jsou postaveny jasně, srozumitelně, jednoduše, ale v dostatečné šíři a odpovědi jsou přesně charakterizovány. Otázky jsou

pokládány pozitivně a žádná z nich neobsahuje dvě podotázky. Použity jsou převážně uzavřené otázky, pro lepší zpracovatelnost do grafů.

4.3 POPIS VÝZKUMNÉHO VZORKU

Výzkum byl prováděn ve městě Roudnice nad Labem na několika základních školách. Dotazníky byly k dispozici na běžné základní škole, základní škole praktické a základní škole soukromé a to od prosince 2019 do poloviny února 2020. Respondenti byli ve věku od 34 do 48 let. Jejich odpovědi anonymní a po vyzvednutí byly dotazníky zprůměrovány. Návratnost dotazníků byla zhruba 50%.

Autorka vytvořila pilotážní dotazník vlastní konstrukce o dvanácti jednoduchých otázkách a požádala o vyplnění jeho vzorku pět svých přátel nezávisle na sobě. Otázky byly uzavřené a polouzavřené. Všichni porozuměli a odpověděli.

Autorka navázala kontakt se základními školami v Roudnici nad Labem. První Základní škola Karla Jeřábka umožnila vyplnění dotazníků v družině, kde si rodiče vyzvedávají děti ze školy a mohli využít volné chvíle. Stejným způsobem byla ochotna Soukromá základní škola Smart, která vyhranila prostor a čas rodičům k dobrovolnému vyplnění v prostorách školní družiny. Praktická základní škola nabídla dotazník nepovinně vyplnit rodičům při třídních schůzkách. Dotazníky byly vyplňovány v průběhu prosince, ledna a února 2020. Poměr vyplněných dotazníků byl přiměřeně třetinový.

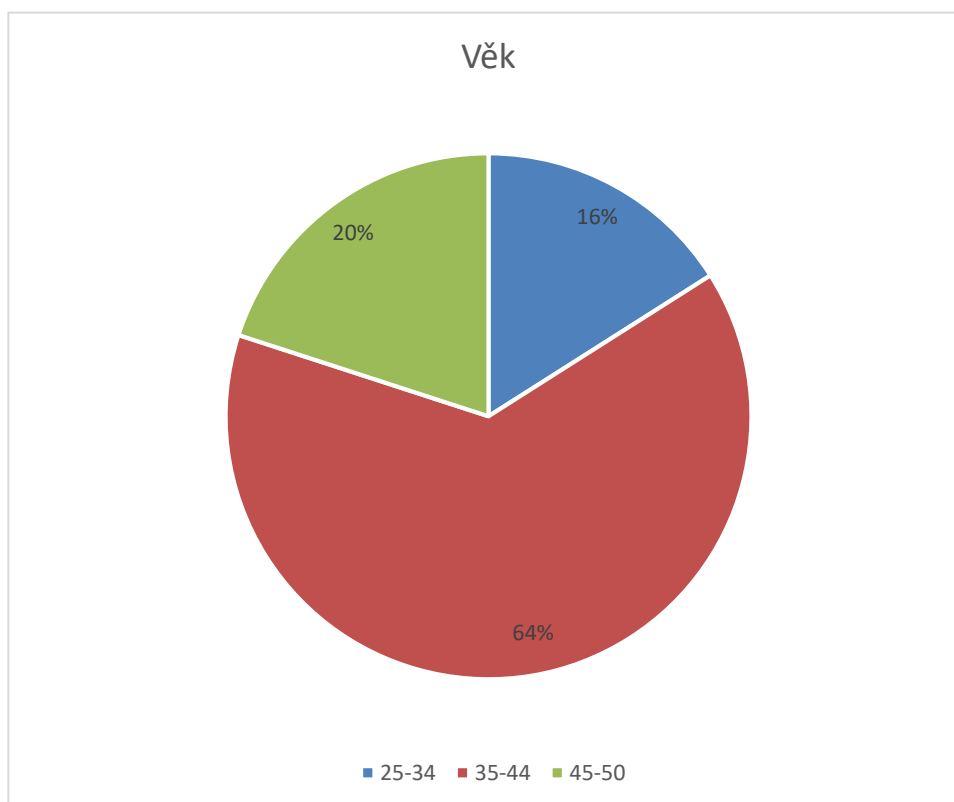
Bylo distribuováno 100 dotazníků, návratnost byla 50% vyplněných.

5 ANALÝZA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Dotazník byl věnován demografickým údajům. Zjišťoval u respondentů věk, pohlaví, rodinný stav, počet dětí, zaměstnanost prarodičů a využití volného času.

5.1 VYHODNOCENÍ EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ

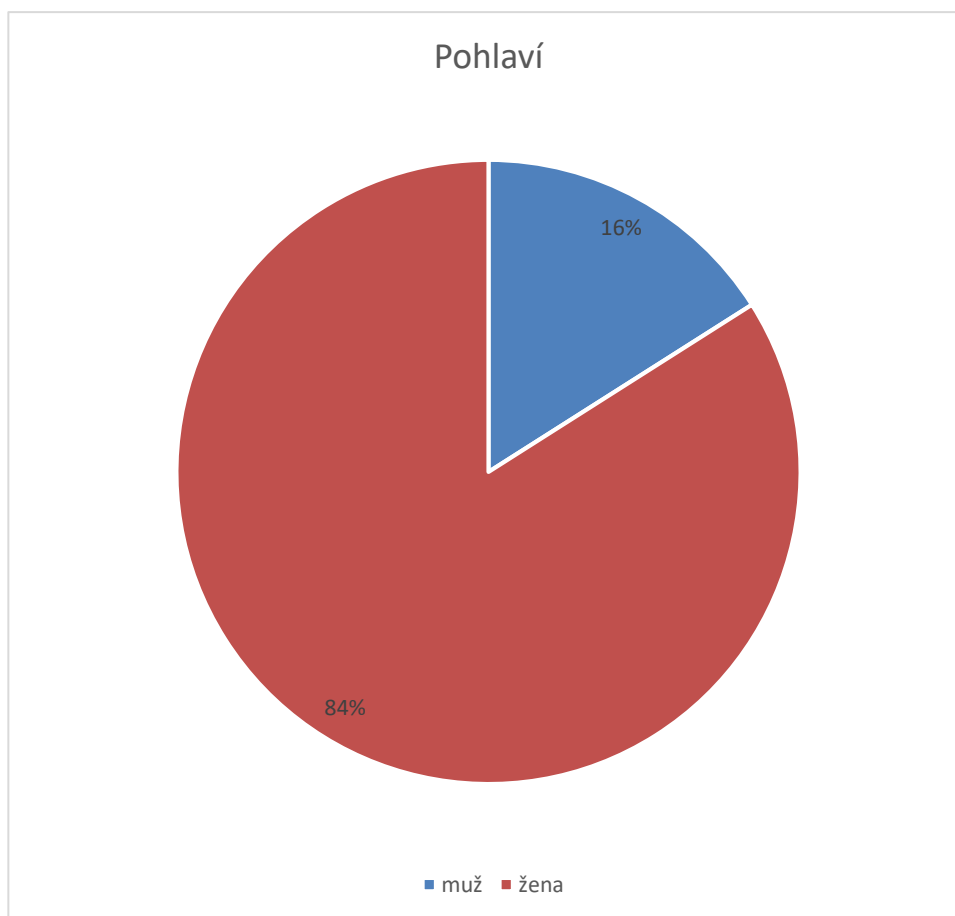
Graf k otázce č.1 – Věková kategorie respondentů

Zdroj: vlastní výzkum šetření autorky, 2020

Věkové rozmezí respondentů se pohybovalo mezi 30 a 50 lety, věk nejmladšího byl 34 a nejstaršího 48 let. Největší množství respondentů bylo ve skupině mezi 35-44 lety, a sice 64%. Ve věku 45 až 50 let bylo 20% a ostatních 16% bylo mladší 35ti let. Věkový aritmetický průměr byl 37,7 let. Vzhledem k tomu, že dotazníky byly k dispozici v družině školy. Respondenti je vyplňovali při dávání a vyzvedávání svých dětí nebo vnoučat ze školských zařízení. Je zvláštní, že nejmladšímu respondentovi bylo více, než 30 let.

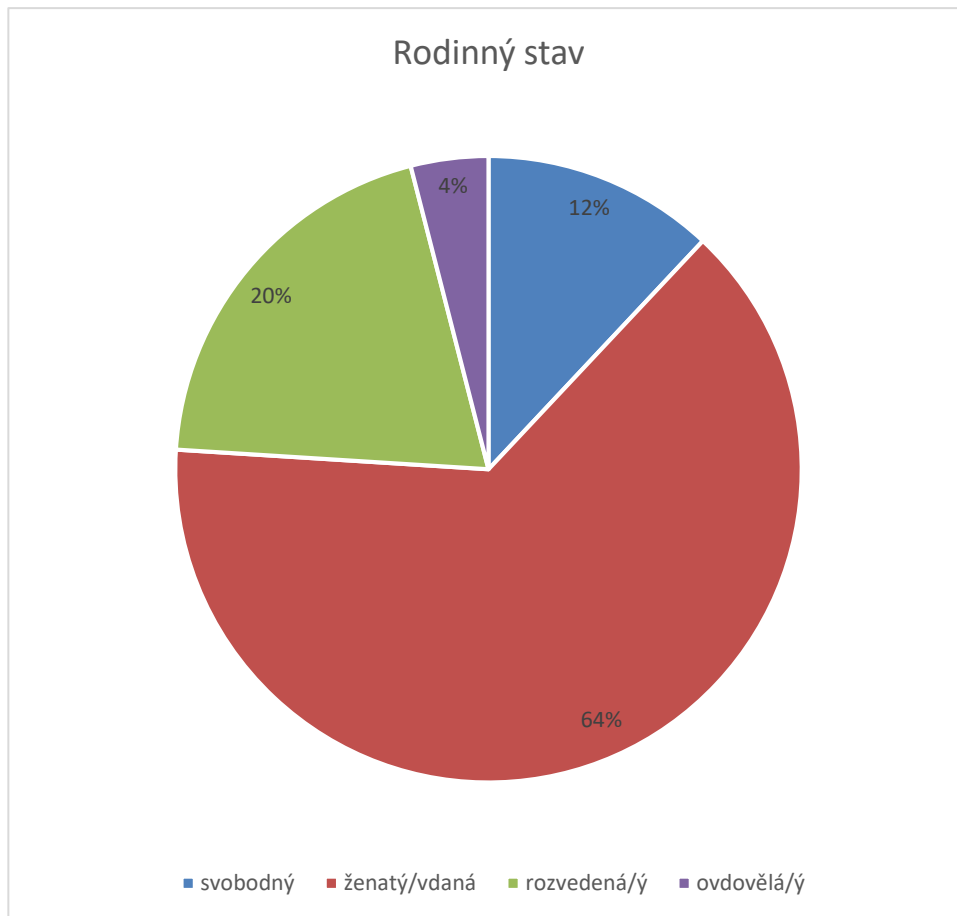
Graf k otázce č.2 – Rozdělení respondentů dle pohlaví

Zdroj: vlastní výzkum šetření autorky, 2020

Dotazník zodpovědělo 84% žen a 16% mužů. Důvodem toho může být místo, protože byly k dispozici ve školských zařízeních a respondenti na ně odpovídali zpravidla při vyzvedávání dětí, což dělají většinou ženy.

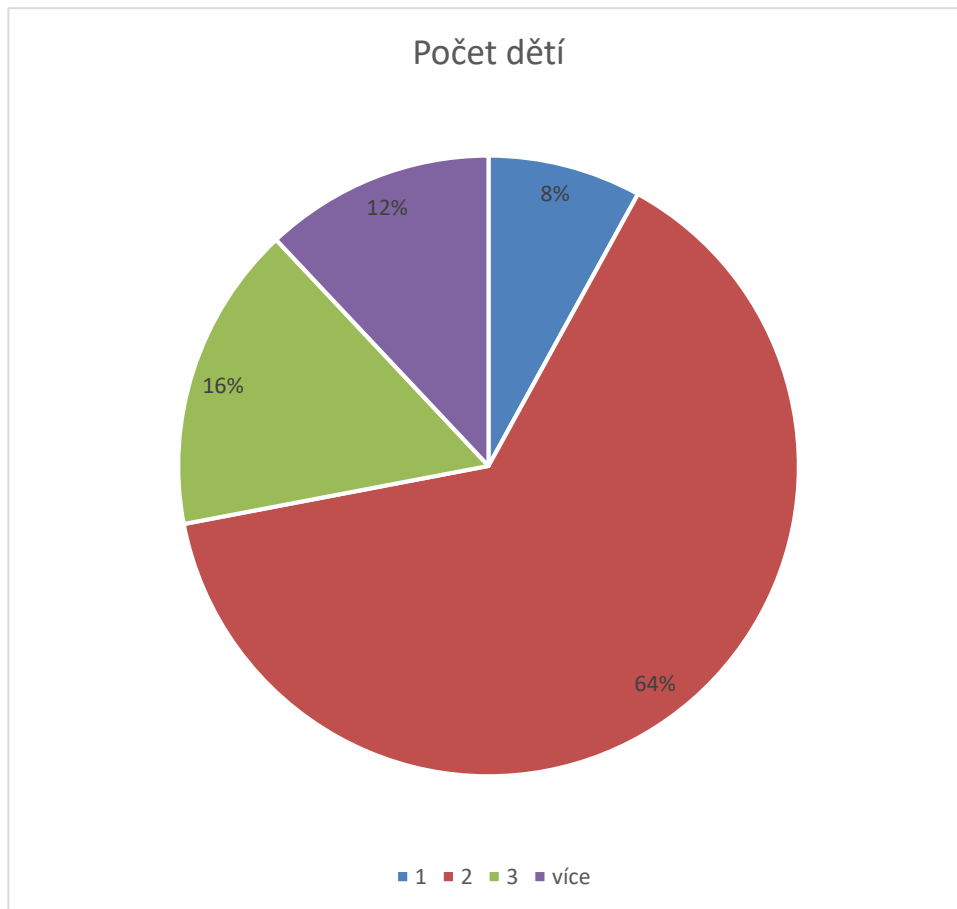
Graf k otázce č.3 - Rodinný stav respondentů

Zdroj: vlastní výzkum šetření autorky, 2020

Respondenti odpovídající na dotazník byli většinou ženatí či vdané (64%), 20% rozvedených, 12% svobodných a 4% ovdovělých. Ačkoli byli respondenti různých rodinných stavů, všichni jsou to rodiče, kteří vychovávají děti

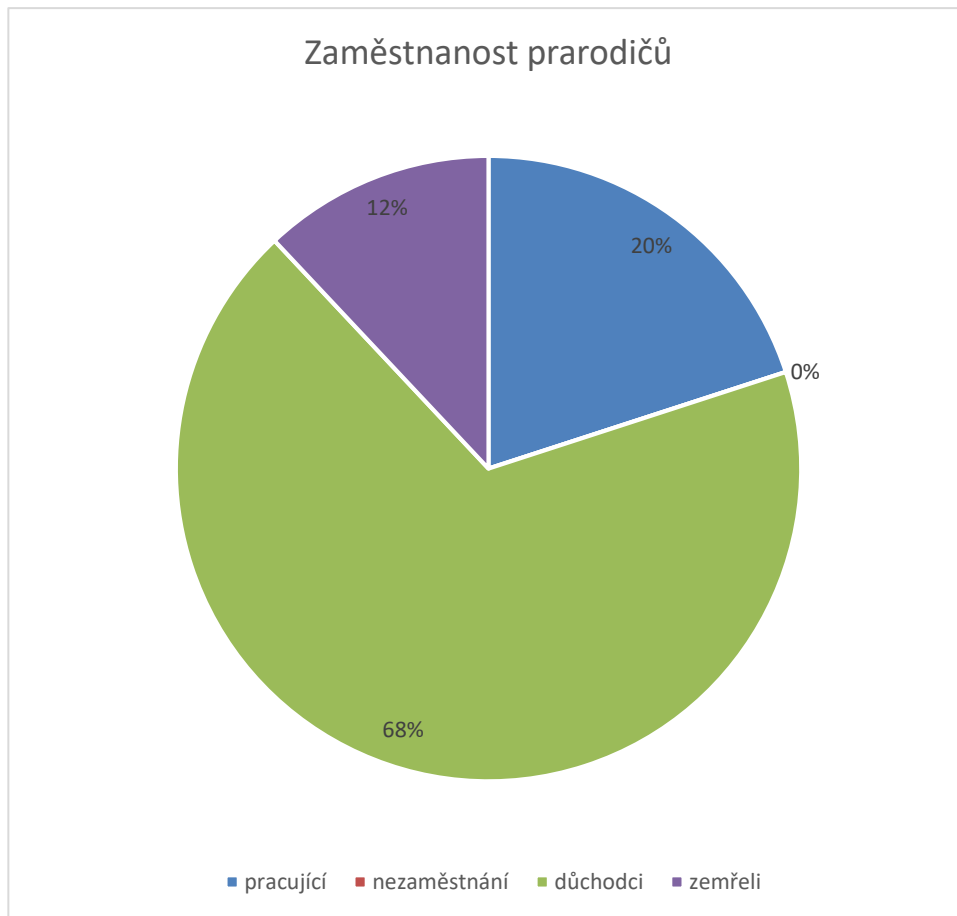
Graf k otázce č.4 – Počet dětí v rodině

Zdroj: vlastní výzkum šetření autorky, 2020

Graf ukazuje, že většina respondentů (64%) vychovává po dvou dětech, dalších 16% žije v domácnosti se 3 dětmi. Více dětí vychovává 12% respondentů a 8% má dítě 1. V otázce z etických důvodů není upřesněno, zda se jedná vždy o děti obou partnerů společné, vlastní nebo partnerovi děti.

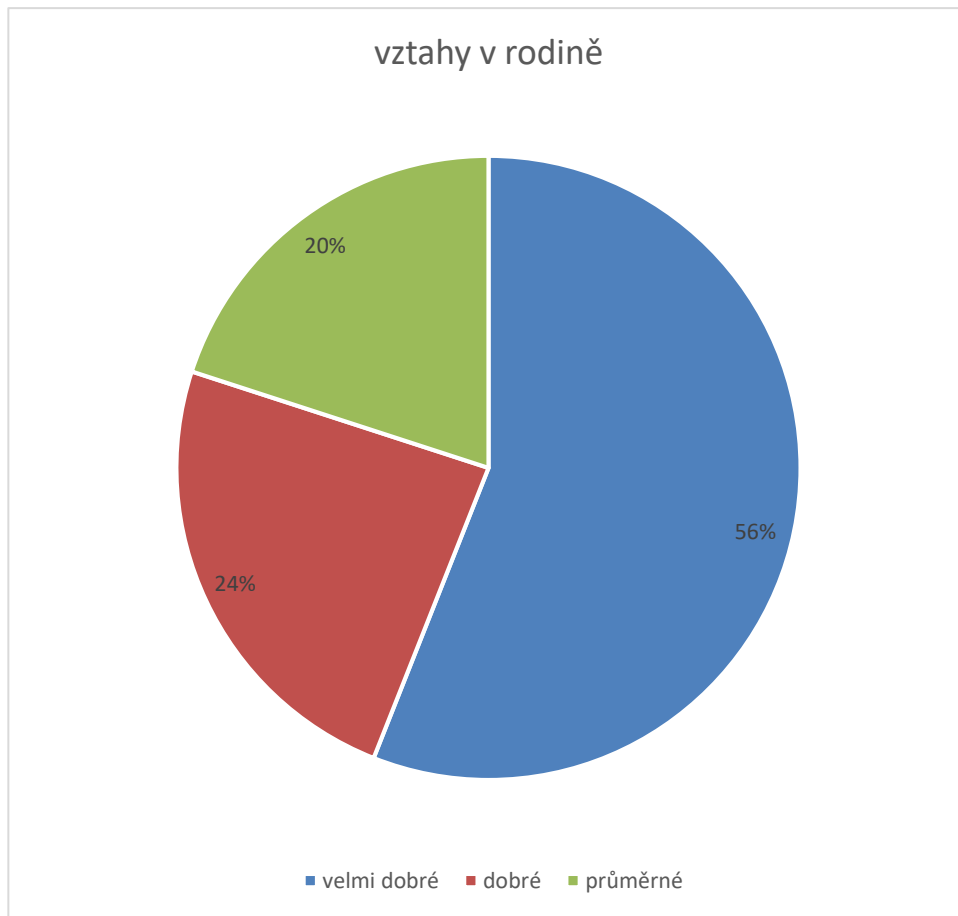
Graf k otázce č.5 – Zaměstnanost prarodičů

Zdroj: vlastní výzkum šetření autorky, 2020

Více než polovina rodičů dotazovaných respondentů je již v důchodu. Dalších 20% je stále pracujících, i když i v důchodovém věku a zbylých 12% již zemřelo. Jako nezaměstnaný nevyšel nikdo.

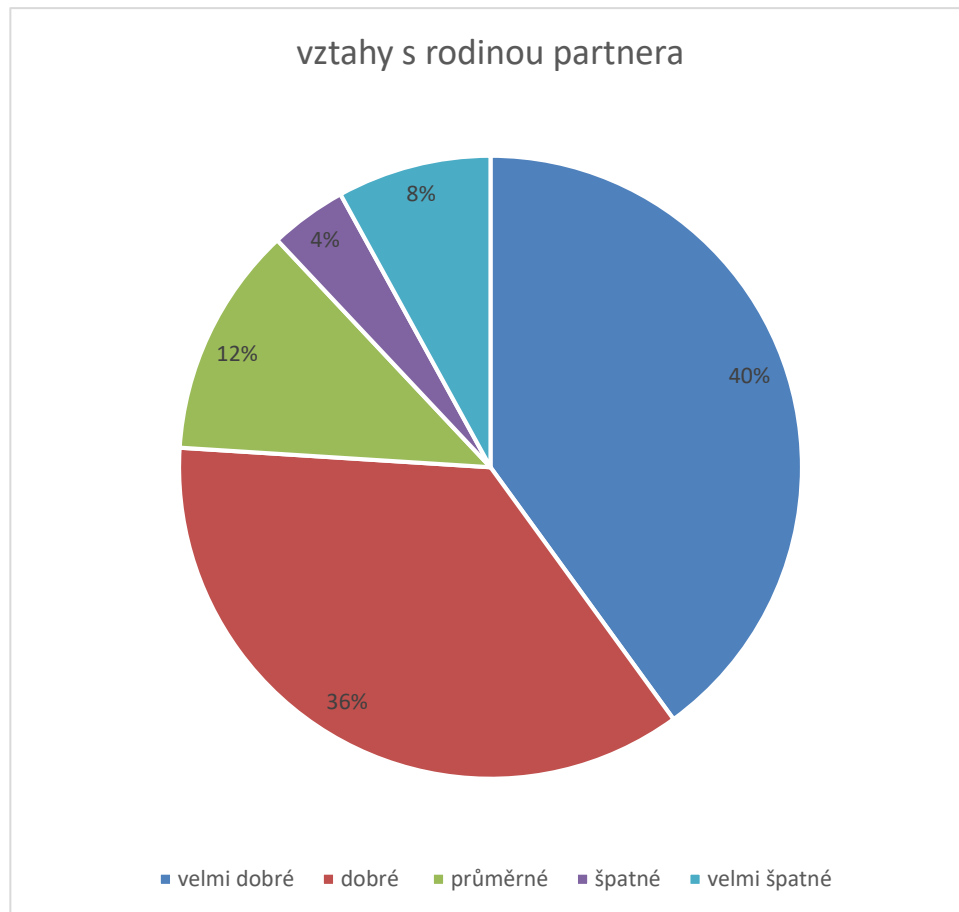
Graf k otázce č.6 – Hodnocení vztahů v rodině

Zdroj: vlastní výzkum šetření autorky, 2020

Z tohoto grafu je patrné, že 56% respondentů hodnotí vztahy se svými rodiči jako velmi dobré, 24% jako dobré a 20% jako průměrné. Jako špatné nebo velmi špatné nehodnotil vztahy žádný z respondentů.

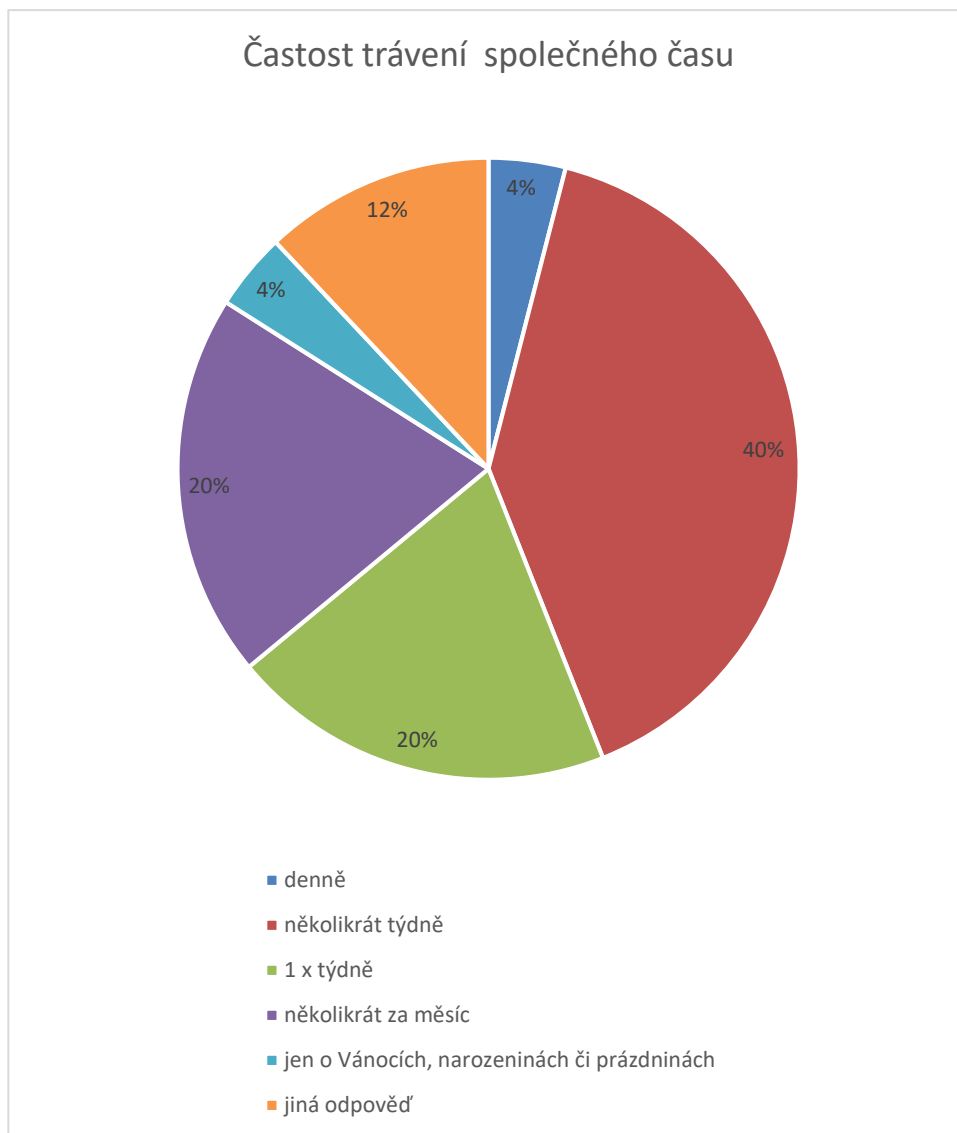
Graf k otázce č.7 – Hodnocení vztahů s rodinou partnera

Zdroj: vlastní výzkum šetření autorky, 2020

Vztahy s rodiči partnera byly vyhodnoceny v celé škále od velmi dobrých po velmi špatné. Celých je 40% hodnotí jako velmi dobré a 36% jako dobré. Jako průměrné je vidí 12% , velmi špatné 8% a jako špatné je vidí 4% dotázaných. Ačkoli hodnocení jeví z velké většiny jako dobré nebo velmi dobré, vyskytuje se tu i špatné a velmi špatné. Dá se však říct, že v porovnání s grafem předchozím to není nikterak dramatické.

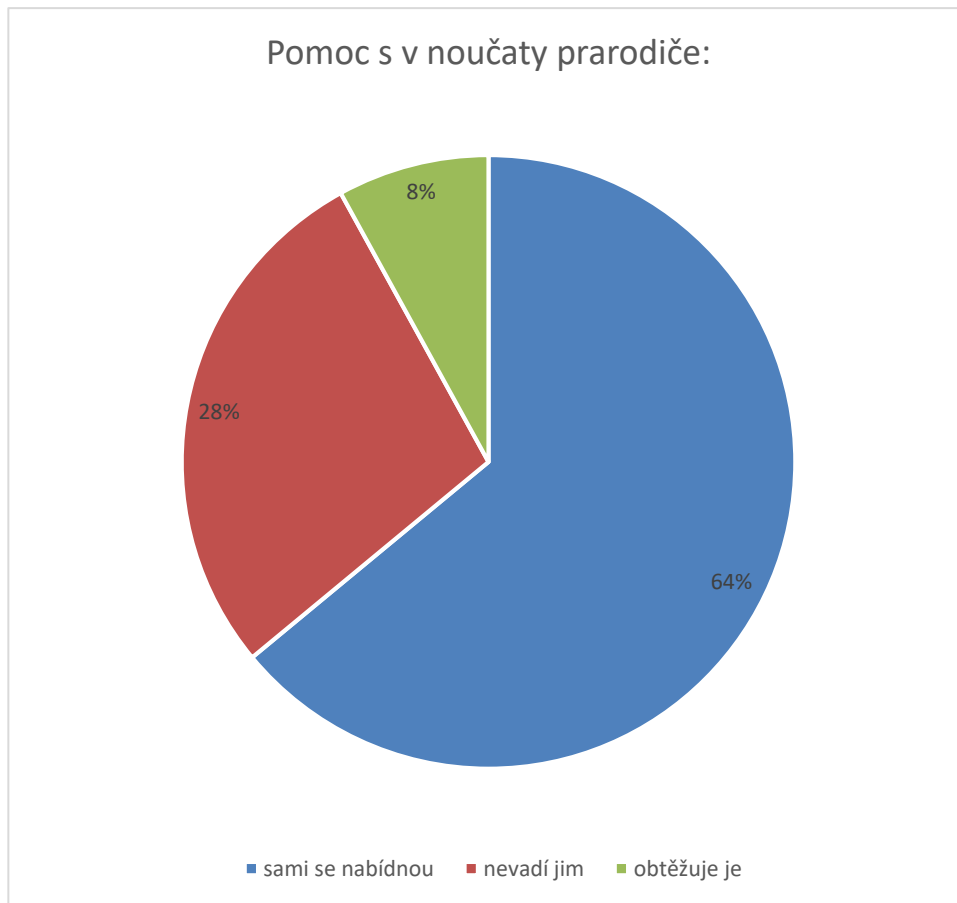
Graf k otázce č.8 – Jak často vaše děti tráví čas s prarodiči?

Zdroj: vlastní výzkum šetření autorky, 2020

Z grafu vidíme, že 40% respondentů odpovědělo, že prarodiče se s jejich dětmi vídají několikrát týdně, 20% jednou týdně a dalších 20% uvádí četnost styků několikrát za měsíc. Jinou odpověď zvolilo 12%. Paradoxem odpovědí jsou 4% prarodičů, kteří se s vnoučaty vidí denně a 4% prarodičů, kteří se s vnoučaty vídají jen o Vánocích, narozeninách či o prázdninách. Prarodiče se s vnoučaty vídají ve všech případech, ale četnost kontaktu může být odlišná.

Graf k otázce č.9 – Pomoc s vnoučaty prarodiče:

Zdroj: vlastní výzkum šetření autorky, 2020

Na otázku ohledně pomoci s vnoučaty ze strany prarodičů nejvíce respondentů odpovědělo, že se ze 64% sami nabídnou, 28% to nevadí a jen 8% to obtěžuje.

Celkově je jasné, že prarodiče mladým rodinám s dětmi pomáhají, ve většině případů je to neobtěžuje, naopak, spíše se sami nabídnou.

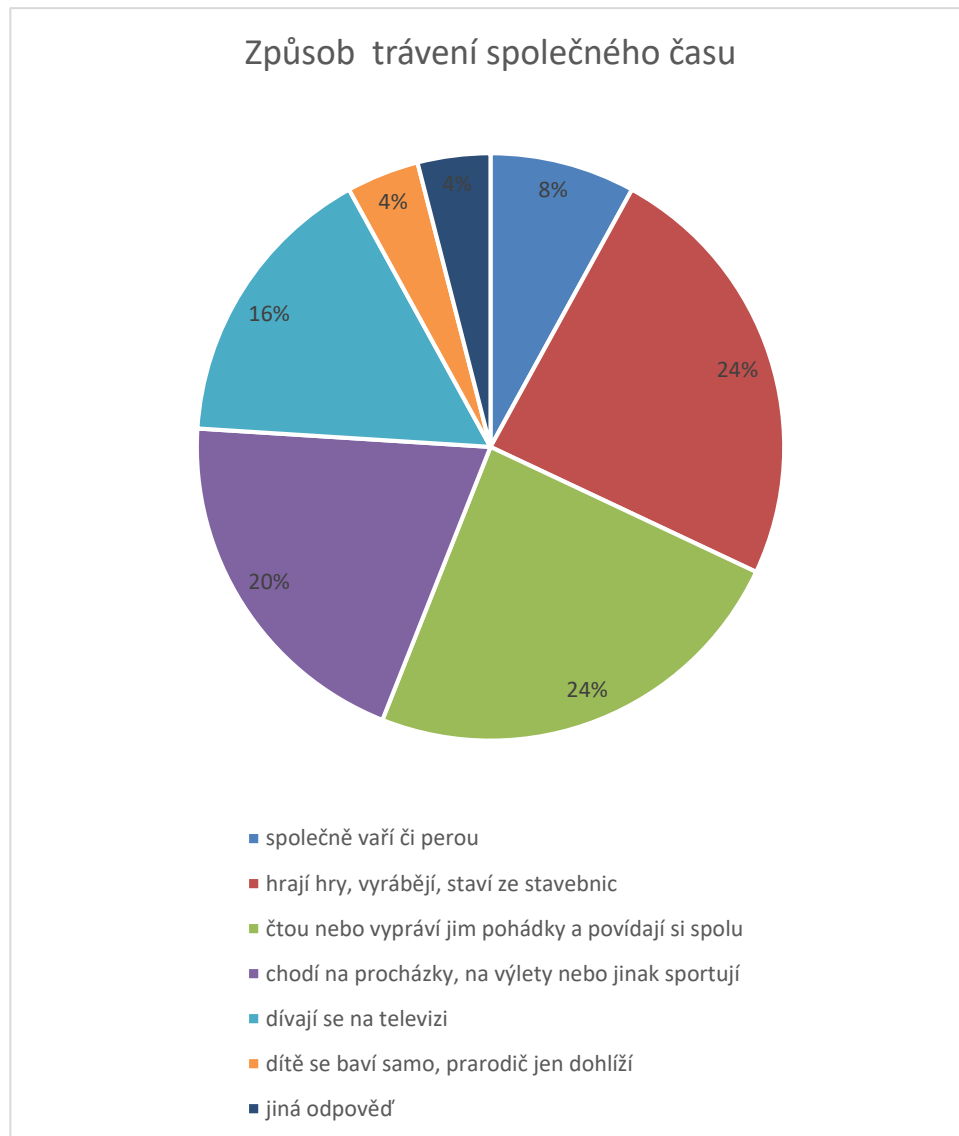
Graf k otázce č.10 – Tráví vaše děti prázdniny či víkendy u prarodičů?

Zdroj: vlastní výzkum šetření autorky, 2020

Většina dětí, celých 64% u prarodičů několik dnů bez rodičů tráví. Ostatních 36% odpovědělo, že jejich dítě u prarodičů na tuto dobu nebývá. Svou roli zde mohou sehrát rodinné vztahy nebo vzdálenost bydliště.

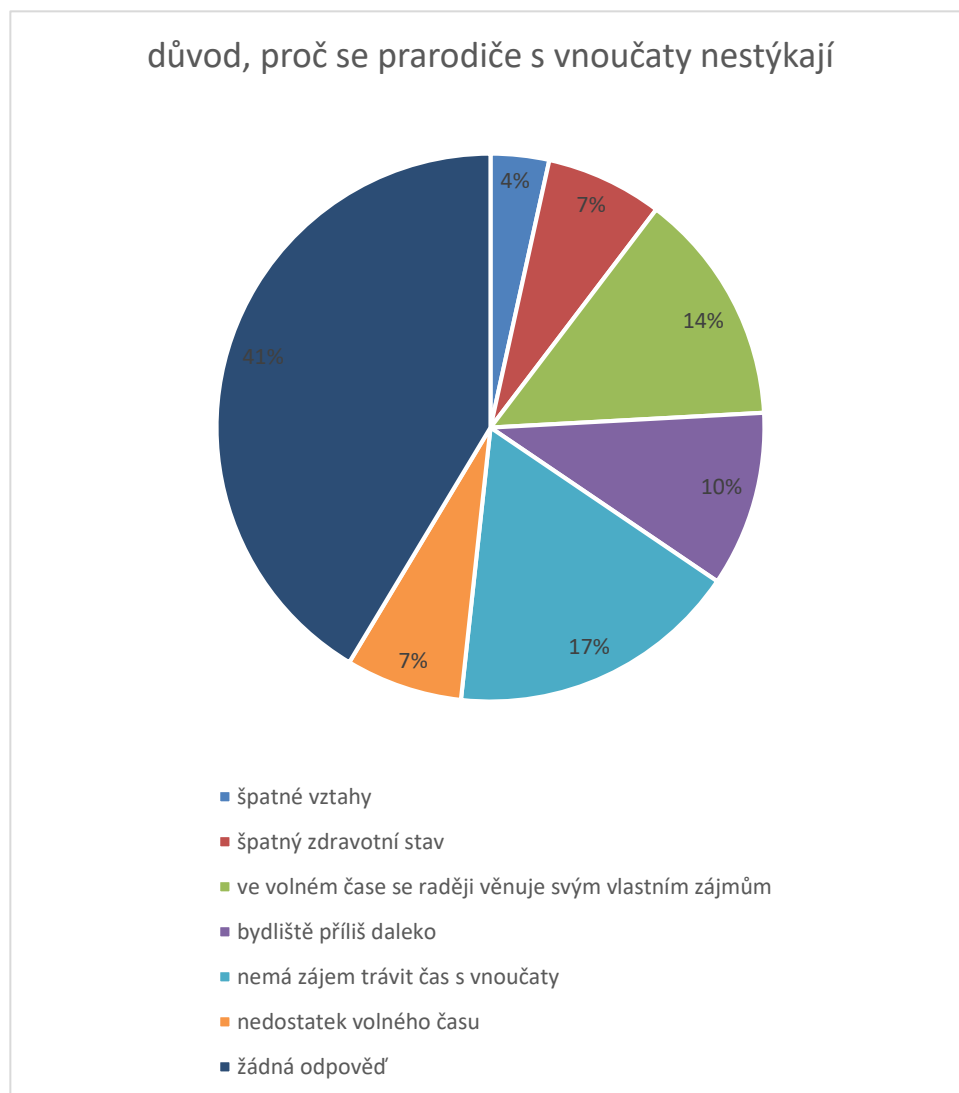
Graf k otázce č.11 – Jak nejčastěji tráví prarodiče čas s vašimi dětmi?

Zdroj: vlastní výzkum šetření autorky, 2020

Z grafu je patrné, že prarodiče nejčastěji s vnoučaty hrají hry, vyrábějí a staví ze stavebnic (24%) a čtou nebo vypráví jim pohádky a povídají si spolu (také 24%). Hned v závěsu jsou procházky, výlety nebo společně jinak sportují ve 20% případů. V pouhých 16% se dotazovaní dívají na televizi, v 8% spolu vaří či perou a ve 4% se dítě baví samo a prarodič jen přihlíží. Poslední 4% uvádí jinou odpověď.

**Graf k otázce č.12 – Pokud se některý z prarodičů nevidá s vnoučaty,
důvodem je:**

Zdroj: vlastní výzkum šetření autorky, 2020

V této kategorii odpovědělo pouze 59% dotazovaných. Zbýlých 41% na ni neodpovědělo. Otázka byla postavena v jednotném čísle a s možností více odpovědí. V 17% odpovědích nemají prarodiče zájem trávit čas s vnoučaty, 14% se ve volném čase raději věnuje svým vlastním zájmům, 10% má bydliště příliš daleko, 7% nemá dostatek volného času, dalších 7% nevidá svá vnoučata z důvodu špatného zdravotního stavu a ve 4% respondenti uvádějí špatné vztahy.

5.2 DISKUSE

Výzkumný předpoklad č.1:

Vztahy prarodičů a rodičů jsou průměrné. Dotazník nabízel v otázce číslo 6 (Jak byste hodnotil/a vztahy s vašimi rodiči?) a k otázce číslo 7 (Jaké máte vztahy s partnerovými rodiči?)

V otázce 6 nebyla ani jednou odpověď špatné nebo velmi špatné. V otázce číslo 7 se objevili v celkové hodnotě 12%. vzhledem k tomu, že respondenti uvedli 56% a 40% odpovědí, že vztahy jsou velmi dobré a 24% a 36% jsou dobré, jsou vztahy rodičů a prarodičů nadprůměrné. Tyto odpovědi výzkumný předpoklad č.1 nepotvrzují. Naopak dokládá, že vztahy jsou oproti předpokladu lepší.

Výzkumný předpoklad č.2:

Vnoučata tráví se svými prarodiči víkendy jen zřídka. Na tento výzkumný předpoklad se zaměřují v daném dotazníku otázky:

8. Jak často vaše děti tráví čas s prarodiči? (*s vašimi i partnerovými rodiči*)

10. Tráví vše děti prázdniny či víkendy u prarodičů? (*více dní bez vaší přítomnosti*)

Výzkumný předpoklad č.2 nebyl potvrzen, protože více než 60% dotazovaných respondentů uvádí kladnou odpověď na otázku č.10. Vnoučata bývají u prarodičů o víkendech nebo více dní bez přítomnosti rodičů. Jak často se vidí v týdnu přibližuje otázka č.8. Na tuto otázku 40% respondentů odpovědělo, že prarodiče se s jejich dětmi vídají několikrát týdně, 20% jednou týdně a dalších 20% uvádí četnost styků několikrát za měsíc. Jinou odpověď zvolilo 12%. Paradoxem odpovědí jsou 4% prarodičů, kteří se s vnoučaty vidí denně a 4% prarodičů, kteří se s vnoučaty vídají jen o Vánocích, narozeninách či o prázdninách. Prarodiče se s vnoučaty vídají ve všech případech, ale četnost kontaktu může být odlišná. Ukázalo se však, že nadpoloviční většina, že vnoučata tráví se svými prarodiči víkendy nebo i pár dní bez dozoru rodičů.

Výzkumný předpoklad č.3:

Prarodiče s péčí o vnoučata pomáhají. Tomuto předpokladu se v dotazníku věnuje otázka č.8. a č.9. Otázka č.8 je diskutována i v předpokladu č.2 a věnuje se četnosti pomoci nebo styku prarodičů a vnoučat. Otázka č.9. Pomoc s vnoučaty prarodiče:

Na tuto otázku č.9 nejvíce respondentů odpovědělo, že se ze 64% sami nabídnou, 28% to nevdá a jen 8% to obtěžuje. Celkově to potvrzuje výzkumný předpoklad, že prarodiče mladým rodinám s dětmi pomáhají, obtěžuje je to minimálně, spíš svou pomoc sami nabídnou.

Výzkumný předpoklad č.4:

Prarodiče se s vnoučaty věnují školním povinnostem. V dotazníku se na tento výzkumný předpoklad zaměřuje otázka č.11. Jak nejčastěji tráví prarodiče čas s vašimi dětmi?

Výzkumný předpoklad č.4 se neprokázal. Odpověď ohledně školních povinností v dotazníku byla, ale kupodivu ji nevyužil žádný z respondentů. Společné aktivity byly rozmanité, ale žádná z nich nepřevládala. Respondenti uvedli, že prarodiče nejčastěji s vnoučaty hrají hry, vyrábějí a staví ze stavebnic (24%) a čtou nebo vypráví jim pohádky a povídají si spolu (také 24%). Hned v závěsu jsou procházky, výlety nebo společně jinak sportují ve 20% případů. V pouhých 16% se dotazovaní dívají na televizi, v 8% spolu vaří či perou a ve 4% se dítě baví samo a prarodič jen přihlíží. Poslední 4% uvádí jinou odpověď.

Výzkumný předpoklad : Prarodiče se s vnoučaty věnují školním povinnostem, se prostě nepotvrdil. Ačkoli tato možnost v dotazníku byla, kupodivu ji nevyužil žádný z respondentů. Převládly jiné aktivní, či pasivní aktivity.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo ověřit, jaké jsou mezigenerační vztahy a jaký mohou mít vlastně vliv na výchovu dětí v rodinách v Roudnici nad Labem. Dílčími cíli bylo zjistit jak často spolu prarodiče a vnoučata jsou, co spolu dělají, ale také jaké mají vztahy s rodiči, zkrátka a dobře jaké vztahy mezi těmito třemi generacemi panují.

Každá rodina však nemá takové štěstí, aby spolu tři generace spolupracovaly. Ne vždy to dovolí fyzické nebo psychické zdraví jednotlivých členů rodiny. Rodiče si s sebou z dětství nesou spoustu zátěží a šrámů, se kterými se občas ještě jako dospělí jedinci musí vyrovnávat. Ať bylo jejich dětství jakékoli, nyní jsou dospělí a jsou v roli rodičů, i oni chybují, i když se pro své děti snaží dělat to nejlepší, co umí. Zda jsou jim prarodiče pomocníky či ne, záleží do jisté míry na tom, jaké vztahy si vytvořili už v době dětství a dospívání. Nemělo by se zapomínat, že řada z nich pochází z rodin neúplných nebo nefunkčních.

Smyslem této práce bylo zkoumat, zda mohou současní prarodiče výchovu vnoučat vůbec ovlivnit, zda mají k dětem přístup, čas nebo zda je naopak péče o ně příliš nevyčerpává.

Metodami zkoumání daného problému jsou zvoleny pro teoretickou část studium odborné literatury a pro praktickou část dotazníkové šetření zaměřené na získání přehledu o mezigeneračních vztazích v daném městě.

Praktická část je zaměřena na přímé poznatky, vyplývající z vlastního průzkumného dotazníkového šetření. Jejím těžištěm je kvantitativní metoda šetření, která se zabývá vztahy mezi generacemi, množstvím času, způsobem jeho společného trávení a následujícím mezigeneračním vlivem.

Výzkumem v praktické části této práce se potvrdilo, že prarodiče se snaží s výchovou vnoučat ochotně pomoci, alespoň tak, jak jim to čas dovolí. Společný čas prožívají aktivně, hrají společenské hry, staví stavebnice, chodí na procházky, jezdí na kole nebo jinak sportují, ale také společně čtou nebo si vypráví. Někteří společně vaří či perou, ale

i to je dobré pro budoucí samostatnost dítěte. To všechno je přínosem pro nejmladší generaci a na její výchově se to odráží. Zatím si to jako děti neuvědomují, ale mnoho věcí a zkušeností od prarodičů budou využívat celý život.

Závěrem lze tedy konstatovat a z průzkumného šetření vyplývá, že ačkoli se všechny výzkumné předpoklady nepotvrdily, v dnešní době mobilních aplikací má příjemně prožitý čas s prarodiči blahodárný účinek na manuální zručnost, logické uvažování a samostatnost jak vnoučat, tak i prarodičů.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BARTL, A., NITSCH C., 2003. *Hry pro tříleté a mladší děti*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-723-X

ČELEDOVÁ, L., KALVACH, Z., ČEVELA, R., *Úvod do gerontologie*, 1.vyd. Praha: Karolinum, ISBN 978-80-246-3404-3

HAUSEROVÁ – SCHONEROVÁ, I., 1996. *Děti potřebují prarodiče*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-105-3

CHRÁSTKA, M., 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. 1.vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4

MÜHLPACHR, P., 2004. *Gerontopedagogika*. 1.vyd. Brno: Masarykova Univerzita. ISBN 80-210-3345-2.

PÁVKOVÁ, J., 2014. *Pedagogika volného času*, Praha: Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta. ISBN 978-807290-666-6

PETŘÍKOVÁ, A., ČORNANIČOVÁ, R., 2004. *Gerontagogika*. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, ISBN 978-80-246-3404-6

PŘÍHODA, V., 1974. *Ontogeneze lidské psychiky*. IV. Díl. Praha: SPN

ŘÍČAN, P., 2004. *Cesta životem*. 2.vyd. Praha: Portál. ISBN 8-7178-829-5

SAK, P., KOLESÁROVÁ, K., 2012. *Sociologie stáří a stárnutí*. 1.vyd. Praha: Grada. ISBN 978-8-247-385-5

Seznam použitých zahraničních zdrojů

Seznam použitých internetových zdrojů

SEZNAM ZKRATEK

ATIC - Asociace turistických informačních center

...

...

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam grafů

Graf 1:	34
Graf 2:	35
Graf 3:	36
Graf 4:	37
Graf 5:	38
Graf 6:	39
Graf 7:	40
Graf 8:	41
Graf 9:	42
Graf 10:	43
Graf 11:	44
Graf 12:	45

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník	I
-----------------------------------	----------

Příloha A – Dotazník pro rodiče žáků na prvním stupni základní školy

Vážení respondenti, jsem studentkou 1. ročníku speciální pedagogiky – vychovatelství na Univerzitě Jana Amose Komenského v Praze. Zjištěné údaje z dotazníkového šetření slouží ke statistickému zpracování. U každé odpovědi zakroužkujte vždy pouze jednu odpověď.

1. Věk:

2. Jste muž nebo žena?

a) muž

b) žena

3. Váš rodinný stav je:

a) svobodný/á

b) ženatý/vdaná

c) rozvedený/á

d) ovdovělý/á

4. Počet dětí v rodině:

a) 1

b) 2

c) 3

d) více

5. Vaši nebo partnerovi rodiče: (zakroužkujte odpověďi)

Otec	Matka	
<i>A</i>	<i>A</i>	<i>Pracuje</i>
<i>B</i>	<i>B</i>	<i>Je nezaměstnaný/á</i>
<i>C</i>	<i>C</i>	<i>Je v invalidním důchodu</i>
<i>D</i>	<i>D</i>	<i>Je v důchodu</i>
<i>E</i>	<i>E</i>	<i>Zemřel</i>

6. Jak byste hodnotil/a vztahy s vašimi rodiči?

- a) velmi dobré
- b) dobré
- c) průměrné
- d) špatné
- e) velmi špatné

7. Jaké máte vztahy s partnerovými rodiči?

- a) velmi dobré
- b) dobré
- c) průměrné
- d) špatné
- e) velmi špatné

8. Jak často vaše děti tráví čas s prarodiči? (s vašimi i partnerovými rodiči)

- a) denně
- b) několikrát týdně
- c) jednou za týden
- d) několikrát za měsíc
- e) jen o Vánocích, narozeninách či prázdninách
- f) nevidají se spolu (v tomto případě vyplňte už jen otázku 9 a 13)

g) jiná odpověď:

.....

9. Pomoc s vnoučaty prarodiče:

- a) obtěžuje
- b) nevadí jim
- c) sami se nabídnou
- d) nestojíme o pomoc od prarodičů
- e) jiná odpověď:

10. Tráví vaše děti prázdniny či víkendy u prarodičů? (více dní bez vaší přítomnosti)

- a) ano
- b) ne

11. Jak nejčastěji tráví prarodiče čas s vašimi dětmi? (zakroužkujte max. 3 varianty)

- a) vypráví jim pohádky a povídají si spolu
- b) čtou jim pohádky
- c) hrají hry, vyrábějí, staví ze stavebnic
- d) dívají se na televizi
- e) chodí na procházky, na výlety nebo jinak sportují (brusle, bazén, kolo...)
- f) zpívají si
- g) společně vaří či perou
- h) vypracují úkoly nebo se učí
- i) dítě se baví samo, prarodič jen dohlíží
- j) jiná odpověď:

12. Pokud se některý z prarodičů nevidá s vnoučaty, důvodem je: (můžete kroužkovat více odpovědí)

- a) špatný zdravotní stav
- b) nedostatek volného času
- c) ve volném čase se raději věnuje svým vlastním zájmům
- d) bydliště příliš daleko
- e) nemá zájem trávit čas s vnoučaty
- f) nemám zájem, aby moje děti trávily čas s prarodiči
- g) jiná odpověď:

Děkuji za vyplnění dotazníku

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Alena Stuchlá

Obor: speciální pedagogika- vychovatelství

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Mezigenerační spolupráce při výchově dítěte v Roudnici nad Labem

Rok: 2019/2020

Počet stran textu bez příloh: 40

Celkový počet stran příloh: 4

Počet titulů českých použitých zdrojů: 10

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 0

Vedoucí práce: PhDr. Miroslava Kotvová Ph.D.